

Dnr 61-15/1451
2016-03-02

Remissvar på Riksantikvarieämbetets rapport Översyn av regelverket om de kyrkliga kulturminnena.

Institutet för språk och folkminnens synpunkter omfattar de frågor som vi ser som relevanta utifrån vårt uppdrag att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och immateriella kulturarv i Sverige. I samband med Sveriges ratificering 2011 av Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet har institutet även i uppdrag att utveckla arbetet med tillämpningen av konventionen.

I kapitel 5.3 i RAÄ:s rapport behandlas det immateriella kulturarvet. Här konstateras att Svenska kyrkan i sitt remissvar på Kulturutredningen tar upp frågan om skydd av det immateriella kulturarvet knutet till de kyrkliga kulturminnena, som till exempel seder, bruk och anslutande traditioner och berättelser som kyrkorna byggts för och fortfarande används för. Svenska kyrkan menar att detta bör skyddas genom Kulturmiljölagen i likhet med bestämmelserna om god ortnamnsned.

RAÄ:s bedömning är att de inte ser hur de kyrkliga ritualerna m.m. skulle gynnas av att omfattas av bestämmelserna i Kulturmiljölagen, utan är av uppfattningen att dessa immateriella värden bäst bevaras och utvecklas i samklang med de lagskyddade (materiella) kyrkliga kulturminnena.

Institutet för språk och folkminnen instämmer i RAÄ:s bedömning att tryggnaden av det immateriella kulturarvet inte hindras av gällande lag och att de främjas av de kulturpolitiska målen. Institutet vill dock understryka att immateriella kulturarv inte alltid har ett samband med materiella värden utan också existerar självständigt. Speciellt gäller det den del av det immateriella kulturarvet som innefattas av muntliga traditioner.

Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet har i hög grad breddat den internationella diskursen kring definitionen och innebörden av begreppet immateriellt kulturarv. Som en följd av detta har en majoritet av medlemsländerna även integrerat konventionens bestämmelser i kulturpolitiken och i det juridiska arbetet efter ratificeringen.

Målsättningen bör enligt institutet vara att på sikt integrera ett synsätt i svensk lagstiftning som utgår från att betrakta immateriella värden som en självständig del av vårt gemensamma kulturella arv.

När det gäller ortnamnen, och då särskilt våra sockennamn men även namn på kyrkor, har de en viktig funktion att fylla när det gäller de kyrkliga kulturminnena. De är starkt kopplade till det fysiska kulturarv som våra kyrkor representerar och namnen används som en entydig identifikation för den lokal som avses och blir därmed en tydlig del av människors kulturarv.

Institutet har i sin roll som remissinstans till Svenska kyrkan när det gäller namn på kyrkliga enheter noterat en omedvetenhet i stiftet kring ortnamnens roll som en del av det immateriella kulturarvet. Institutet har sedan Svenska kyrkan skiljdes från staten sett allvarliga brister i kunskap och medvetenhet i hanteringen av ortnamnen, och bland de namnbeslut som de enskilda stiftet fattar finns ofta delar som inte är att anse som god ortnamnsred och som strider mot bestämmelserna i hänsynsparagrafen God ortnamnsred (4 § i Kulturmiljölagen).

Svenska kyrkan omfattas i juridisk mening inte av hänsynsparagrafen eftersom den inte längre är en statlig kyrka och därmed inte en del av den offentliga verksamhet som omfattas av lagen, men Svenska kyrkan, genom de enskilda stiftet, förvaltar ett immateriellt kulturarv som har ett stort samhällsintresse och som bör skyddas i Kulturmiljölagens bestämmelser.